

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1989
FORFATTER:	Børge Ibsen
TITEL:	I lære hos Chr. Mikkelsen.
KORT RESUME:	Erindringer fra 1930'erne. Trikotagefabrik i Markdanersgade.

I lære hos Chr. Mikkelsen

Af Børge Ibsen

Gaden, der går fra Akseltorv til slottet hedder Markdannersgade. Den er opkaldt efter Caspar Markdanner, der i begyndelsen af 1600-tallet var lensmand på Koldinghus.

I trediverne blev jeg ansat, eller rettere kom i lære, hos firmaet Chr. Mikkelsen i Markdannersgade. Chr. Mikkelsen var fabrikant i trikotage og andet uldkram. Gaden burde egentlig have heddet Chr. Mikkelsensgade, for Mikkelsens fabrik dominerede gaden. Mikkelsen ejede hele venstre side af den med undtagelse af Markdannershus i den ene ende og asylet i den anden.

Markdannershus var en spise- og ølrestauration, som var kendt for sine store billige bøffer, og for sin helt store og tykke vært, Peter Nissen. Han var virkelig formidabel i omkreds, og han blev i sin tid landskendt ved at lade sig transportere i en sulky fra Ålborg til København, trukket af en dengang kendt kapgænger, Nis Petersen. Det var vist et væddemål, som Nis Petersen vandt. Der var stor modtagelse i Tivoli, og hele forløbet blev transmitteret i dampradioen og omtalt i den samlede presse. Det gjorde naturligvis Peter Nissen berømt, og det bidrog til, at der kom yderligere søgning til hans værtshus med de store bøffer, som i omfang mindede om værten selv. Senere købte Peter Nissen Christiansminde, som var et udflugtssted ved fjorden, og sin egen damper købte han til transport af gæsterne derud. Der serverede man ikke bøf, men masser af ål.

I den anden ende af Chr. Mikkelsens gade lå asylet. Det var en børnehave, der tog sig af fattige folks børn,

når far og mor var på arbejde. Jeg mindes dunkelt selv at have gået der. Åbenbart huede det mig ikke. Jeg skulle have skreget og skabt mig og endog bidt min mor i hånden, da hun ville aflevere mig ved asylets dør. Hvorfor det var sådan, ved jeg ikke, behandlingen af børnene har da sikkert været som den burde.

Selve Markdannersgade var dengang, som nu, uregelmæssig i brolægningen og med smalle fortove. Det

Kapgænger Nis Petersen og restauratør Peter Nissen med sulky foran Koldinghus.

Markdannersgade. Chr. Mikkelsens Trikotagefabrik havde til huse i det hvide hus til venstre i billedet samt det næste hus op mod Staldgården.

særlige ved den er, at den deler sig i to. Den ene fører opad til slottet, den anden nedad mod Jernbanegade, nu til dags til den Spanske Trappe, som den kaldes, for lige som at sole sig lidt i Roms trylleri. I 1930-erne kunne man køre lige igennem til Jernbanegade.

Husene, hvori Chr. Mikkelsens fabrik var beliggende, var tre triste toetages ejendomme. Fabrikken lå

øverst oppe under taget, kun med udsigt til Vorherres himmel og de drivende skyer. Utæt var der, og regne ned gjorde det. Ulidelig varmt var der om sommeren, men til gengæld koldt om vinteren. Det forsøgte man at råde bod på ved at fyre i et hav af gammeldags kakkelovne, som ustandselig skulle fodres med kul eller koks, der oven i købet skulle hentes op fra dybe kæl-

dre, ad stejle trapper og i spande. Det var et arbejde, der var overladt til yngste lærling. Det var næppe et arbejde for spinkle drengearme med svage muskler, men desværre var det en overgang mig, der var kulslæber ved Chr. Mikkelsen, hvor jeg altså var kommet i lære. Jeg havde så at sige arvet en byplads i firmaet efter min broder Kai. Den dag i dag er det mig en gåde, hvad det var, vi skulle lære.

Virksomheden blev ledet af gamle Chr. Mikkelsen og to af hans sønner, den ene anbragt på fabrikken og den anden på lageret, men over dem svævede den gamles ånd. At vi kaldte ham den gamle var ikke alene, fordi han var gammel af år, men han var også

Fabrikant Chr. Mikkelsen.

selv gammel i tankegang, gammeldags i fabriksdrift, ja, i påklædning var han gammeldags. Klædedragten var fra forrige århundrede, nemlig klapbukser og fjederstøvler, bowlerhat og kravatt med sløjfe. Dertil kom hans udprægede smag for at gøre tingene primitivt og efter hans mening pengebesparende. Megen god arbejdskraft blev anvendt til genbrug af strikender, som skulle bindes sammen til genanvendelse. Gammelt papir blev glattet ud, og emballagesække blev syet af gammelt hessian i stakkevis, som aldrig kunne anvendes til andet.

Det meste af tiden sad gamle Mikkelsen på sit kontor, hvorfra han kunne overvåge os lærlinge, når vi skulle pakke varer ind til forsendelse. Når jeg siger kontor, så er det egentlig en tilsnigelse, for sjældent har man set et simplere kontor end det Mikkelsenske. Det var et med brædder adskilt hjørne af lageret, med et ydmygt møblement, bestående af et bord, hvor man så end har fundet det, to stole og et pengeskab. På væggen et ur og et indrammet tryk, der stammede fra en tysk fabrik, Mikkelsen engang havde handlet med. Jeg husker, der stod nogle gevaldigt lange ord »Fünf- undzwanzig Jahre ununterbrochene Geschäftsverbindung«. Jeg læste dem utallige gange, når jeg havde ærinde på kontoret. Det var det eneste, der var værd at se på. Det var lige før, man brugte pennefjer hos Mikkelsen, skrivemaskine og ditto regne havde man endnu ikke opdaget.

Som sagt fremstillede fabrikken trikotage af forskellig art. Maskinerne, tingene blev lavet på, var hånddrevne og blev betjent af kvinder i alle aldre. Med et håndtag blev strikkemaskinerne bevæget frem og tilbage, og for hver tag voksede der forneden af maskinen et bånd frem af uldgarn, som senere af hjemmesyrsker blev formet til mavebælter, uldklokker, uldskørter, muffedisser og hvad ved jeg. De blev så senere pakket ind i genbrugspapir, og med ditto snor sendt land og rige rundt til forretninger, der solgte det til folk med gigt og reumatisme, og ældre, der ikke tog

det så nøje med snit og udseende.

Jeg tror nok, Mikkelsen havde en udmærket forretning dengang. Han var sikkert den eneste i landet, der fremstillede sådanne ting. Om sommeren oparbejdede virksomheden et lager af disse produkter, som det bl.a. var vi lærlinges opgave at passe. Tre lærlinge var vi, lige gamle og lige kloge. Det blev en sport for os at få tiden til at gå med alt andet end Mikkelsens uld-tøj. Fabrikken var alligevel en magnet, der tiltrak os. De mange kvinder med al deres snak, som ikke altid var stueren, kildede vore øren, men på trods af deres til tider uhøviske tale, var de godhjertede og hjælpsomme, og vi kom til at stå på god fod med de fleste. Jeg havde ofte ondt af deres evige trækken maskiner frem og tilbage, dag efter dag, time efter time. Det så ud, som om de savede, og det lød faktisk ligesådan. Det må have været ulideligt. Lokalet lugtede vammelt af olie og uld. Kulden eller varmen gjorde det ikke bedre, deres mad måtte de indtage siddende ved maskinerne. Man kendte ikke til kantiner eller frokoststuer dengang.

Fra lageret kunne man se ned på gaden, hvor der faktisk ikke skete meget. Markdannersgade var en stille gade, kun lige overfor, hvor Fallesens hus lå, skete der noget. Hos Fallesen var en restauration, eller snarere en snask, skulle man vel sige. Om dagen stod der altid nogle og hang på trappen. Det var nemlig sjældent, der kom nogle for at drikke sig fulde og blive smidt ud om dagen. De, der stod på trappen, var tjeneren, det kunne man se på hans hvide jakke, og måske hans kone ved siden af. Hun var raffineret påklædt, måske var hun ikke nogen pæn pige. Så var der »Peter Godt«, han havde et gevaldigt modermærke på den ene kind, og så stod der også en anden kvinde, der kunne se ud til allehånde. De udgjorde personalet hos Fallesen. Hende, der ejede snasken, så man kun engang imellem vaske husfacaden med en svaber. Hun var en lille næsten hårløs kone, og hvor hun ellers opholdt sig, når hun ikke vaskede huset, vidste vi ikke,

men vi gættede og tillagde personalet og snasken alle slags dunkle forehavender og gjorde i tankerne Fallesens restauration til mere Sodoma og Gomorra, end man sikkert kunne stå inde for.

Når jeg kom slæbende med Mikkelsens trækvogn, der af udseende lignede en arbejdsvogn, beregnet til hestetræk, så var der altid en eller anden af Fallesens personale, der var parat til at give en hånd med i den stejle opkørsel i fabriksporten. Jeg takkede dem gernert, og lovede mig selv ikke at tænke forkert om dem mere og måske, når jeg blev voksen, at aflægge restaurationen en visit. Det opnåede jeg aldrig, og nu er huset borte og også hele personalet. Den gamle dame er borte, så hos Fallesen kan man ikke mere blive drukken og blive smidt ud.

Mikkelsen brød sig ikke om, at vi brugte vor tid til at følge livet hos Fallesen, selv om han til tider selv var stærkt optaget af samme. Mikkelsen brød sig i det hele taget ikke om, at vi beskæftigede os med andet end det, der vedrørte virksomheden. Vi tre lærlinge gjorde til gengæld, hvad vi kunne for at interessere os for alt andet. Det lykkedes som regel for os, ved sammenhold og hjælpsomhed, at undgå for meget arbejde, så som dette med de gamle snorender, papir, sækkesyning og pindehugning til de mange kakkelovne.

På skift strejfede vi rundt i byen og sugede med interesse alle begivenheder til os. Dengang i trediverne var byen anderledes at se på og færdes i. Trafik var der ikke meget af, bydrengene med trækvogne, hestevogne med gods og enkelte biler som vakte opsigt, men masser af gående og cyklende. Forretningerne stillede ikke deres varer ud på gaden som nu, men hængte dem op på facaden til beskuelse. Det var en oplevelse at betragte livet og travlheden.

Den største oplevelse var nok det årlige marked, som dengang blev afholdt i selve bymidten. Alle torve og gader var spækket med telte og boder. På Akseltorv var telt ved telt med honningkager fra Christiansfeld. Det var tradition, at når der var marked, skulle man

spise honningkager med påklistrede glansbilleder, fir-kantede eller runde med glassur eller hjerteformede. Som regel var det digre damer, der solgte honningkager. Hvorfor det var sådan, ved jeg ikke, men jeg mindes kun at have oplevet, at det var tykke koner, der stod helt oppe bag i teltet, og de havde en slags skovl med langt skaft, med hvilken de kunne række de eftertragtede kager til publikum og samtidig indkassere betalingen. Andre steder solgte man bliklegetøj, småkram og tingeltangel til små priser. Spilletelte var der også, ikke med maskiner som nu, men med rafflebægre. Her lokkede man spillerne ved at lade dem spille med for sjov, og naturligvis lade dem vinde, for derefter, når det blev alvor, at lade dem tabe. Jeg er sikker på, det var falske terninger, de spillede med. Lirekassemænd, eller positivspillere, som de jo i virkeligheden hed, sværmede rundt i byen med papstykker hæftet på kassen. Skiltene bekendtgjorde, at vedkommende enten havde atten uforsørgede børn eller var befængt med en eller anden sygdom. Måske kunne de oven i købet fremvise en legemlig skavank, der havde gjort dem værdige til at betjene en lirekasse. De larmede alle melodier i munden på hinanden.

I mange gårde i den indre by var der opstillet karruseller og luftgynger, hvis spilleværk bidrog til den almindelige larm, som var kendetegnet for markedet. På Kirketorvet var gøglet samlet, udråberne overdøvede hinanden med fristende tilbud. Her kunne man for en billig penge se tykke damer, eller ditto uden underkrop eller måske med skæg. Der var også et fuglemenneske fra det indre af Borneo, som godt nok lignede en mand fra oplandet. Han var overklistret med fjer og sagde »graaa«, mens han åd råt kød, eller lod som om han gjorde det. Flere blandt publikum genkendte ham og kom med friske tilråb. Det mest frygtindgydende hos ham var den omtale, udråberen kunne give ham.

Blandt sådanne udråbere var den legendariske professor Labri nummer et. Hans selvkomponerede sæt-

ninger blev kendt. »Frikadellens flugt over plankeværket« eller »Vorbasse krigshavn« er blot et par af dem, der er gået over i historien. Hans påfund var geniale og primitive, og kostede som regel kun nogle få ører. »Kolding ved nat« husker jeg, han optrådte med. Forbudt for børn gjorde det pikant og ovovet. Når folk kom ind i teltet, tryllede professoren lidt for dem og trak så med et let ryk bagsiden af teltet tilbage, så stod man der i mørket bag teltene og voila: »Kolding ved nat«. Det kunne ingen bestride, og det psykologiske bestod i, at ingen rigtig ville indrømme at være blevet taget ved næsen og derfor anbefalede andre at se forestillingen.

Her oplevede vi markedets trylleri i de stunder, vi kunne fravriste Mikkelsen. Nogle gange blev det opdaget, og så var fanden løs. Det vil sige fanden var det ikke, for Mikkelsen var troende og betjente sig ikke af slige personer.

Det minder mig om en historie, jeg har fået fortalt. Den er ikke om Mikkelsen, men om en anden fabrikant i branchen. Han havde været en ugudelig krop og havde gerne taget fanden i sin mund, men nu var han blevet omvendt. I en episode med en lærling, der måske havde været til marked uden at få lov, sagde han: »Gud være med dig, men du ved, hvad jeg mener«. Sådan sagde Mikkelsen ikke, men han havde ikke heller noget til overs for vore udflugter, som jo ikke tjente virksomhedens trivsel.

Det var vores indtryk, at Mikkelsen ikke helt forstod sig på de unge, selv om han selv havde sat et hav af samme i verden. Elleve børn havde han spredt ud over det meste af landet, mere eller mindre sat i vej med en uldforretning, så en flittig mand har han været. Børnene kom af og til på besøg, og det var vores indtryk, at de havde en kolossal respekt for deres fædrende ophav, ja, nærmest var lidt bange for ham, selv om de kunne rejse hjem til deres eget. Det kunne vi lærlinge ikke.

Fire år skulle vi i lære hos Mikkelsen. Fire år var

Tegning af forfatteren, der viser, hvorledes Akseltorv så ud, da der var marked i 1930'erne.

som en evighed, som ingen ende ville tage. Fire år i ære for noget, man kunne lære på otte dage. Ingen af Mikkelsens lærlinge har gjort karriere, måske med undtagelse af én, der hittede den fidus at gifte sig med en af hans døtre. Alle vi andre blev et eller andet, der ikke har noget med uld at gøre, og selv om Mikkelsen

ikke var kendt for sin humor, har han alligevel engang sagt, at alle hans lærlinge var blevet til noget, og det var underforstået, noget ved faget. Da tilhøreren forbavset udbad sig en forklaring på fænomenet, så sagde Mikkelsen: »Én er kommet til postvæsenet, én laver parketgulve i København, én er blevet kunstma-

ler og én - og her gjorde Mikkelsen en lang pause og tænkte sig om - én sidder i spjældet« (jeg tror, han havde fået en dom for spritkørsel), »så det kan man kalde succes, at blive udlært hos Mikkelsen«.

Det var et slid at fragte virksomhedens frembringelser til banegården eller posthuset med en fjederløs trækvogn, der næsten var umulig at trække, især når man skulle over Buen for at komme på godsbanen. Var det vinter og glat, kunne man hive og slide og næsten ikke komme nogen steder. Jeg har grædt og bandet utallige gange over den f..... vogn, måske mere bandet end grædt, indtil en eller anden god sjæl gav et skub med.

Så var det skønnere de dage, hvor ordrerne på Mikkelsens uldtøj var så mange, at jeg blev fri, og man i stedet sendte bud efter bybud Jensen, som havde bil og en chauffør, der hed Grankvist. Grankvist var alle tiders stærke mand. Han var svensker og fuld af humør. Når han kom for at hente varerne, råbte han op gennem trappeskakten til lageret: »Nu slår bondens tromma«. Det lød som et oprørsråb, og Mikkelsen vrissede af ham, men Grankvist grinede over hele hovedet og havde et humør for hele Sverige. Han var bomstærk og kunne løfte både mig og Mikkelsen og alt Mikkelsens uldtøj på én gang, dersom han gad. Jeg ønskede ofte, at jeg var i besiddelse af Grankvists humør og af hans kræfter, så ville jeg forlade fabrikken i Markdannersgade, og min tid der ville for evigt være til ende. Så kunne jeg måske lade mig udstille på markedet som verdens stærkeste mand!